

Nazismens franska föregångare

EN RAD BÖCKER har skrivits om de antidemokratiska strömningarna under den tredje republiken, men i regel är de alltför essäistiska och otillräckligt underbyggda; det är snarare fråga om glansfulla synpunkter än om forskning. Bland de grundligare, men tillika mest ohämmat subjektiva arbetena är nazisten Walter Franks "Nationalismus und Demokratie in Frankreich der dritten Republik", utgiven 1933. Den lucka som här föreläggat har nu till stor del blivit fylld. Den amerikanska historieskrivningen, som under de senaste åren givit nya och väsentliga bidrag, bland annat till juniupprorets och Kommunens historia, har presterat en grundläggande undersökning om den franska antisemitismen före Dreyfusaffären: Robert F. Byrnes, *Antisemitism in modern France* (Rutgers University Press, 5 dollar). Än en gång erinras man om nationalsocialismens djupa rötter i andra och tredje klassens intellektuella debatt före första världskriget; nazismen framstår som en av speciella miljöförhållanden möjliggjord blomning av fördomar och önsknings som länge spirat i det fördolda.

Den tredje republiken kunde synas vara ett dåligt fält för antisemitism. Frankrike hade tidigare än någon annan europeisk stat givit judarna likställighet, och de revolutionens idéer som framdrivit emancipationen var den efter många nederlag segrande demokratis officiella åskådning. Judarnas antal var ringa, omkring 50.000 år 1872 och 80.000 år 1900, alltså en bråkdel av den judiska befolkningsprocenten i Tyskland, Österrike och Holland; judarna, som länge förvägrats att äga land, var som på andra håll koncentrerade till de större städerna och till intellektuella och kommersiella yrken. Den successiva sekula-

Edouard Drumont, författaren till den franska antisemitismens "bibel".

riseringen av staten borde, kunde man tycka, motverka en rörelse som riktade sig mot en religiöst bestämd minoritet.

Under årtiondena före sekelskiftet framträdde emellertid allt starkare den antisemitism som kulminerade i Dreyfusaffären. Byrnes klarlägger i detalj influenserna från franska ideologer och litteratörer och från Tyskland och Österrike, hur frekvensen av antisemitiska böcker och tidskrifter stegras, hur olika politiska riktningar och sociala grupper reagerade inför den småningom frambrytande heten. Inte minst i litteraturen avtecknar sig dessa inflytelser, både hos glömda underhållningsförfattare såsom Gyp (grevinnan de Janville) och Georges Ohnet och, i regel vagare och mera sällan, hos mestarna Bourget, Maupassant och Alphonse Daudet. Då det stora provet kom med Dreyfus skyndade akademisterna till orättvisans försvar med unga reaktionärer som Maurras och Barrès i sitt följe; inom den intellektuella eliten var Anatole France, Péguy och Gide jämte judarna

Blum och Proust på dreyfusardernas sida.

I antisemitism fann de mest skilda strömningar en gemensam plattform. Viktigast var säkerligen den katolska och nationalistiska konservatismen, som identifierade judarna med ateism, främlingskap och internationalism, antingen i kapitalistisk eller revolutionärt demokratisk förklädning. Men betydande riktningar inom socialismen gick på samma linje och kunde åberopa sig på traditioner från Fourier, Proudhon och till och med Karl Marx, vilkens antisemitiska pamflett "Zur Judenfrage" översattes i en socialistisk tidning — det bör understrykas att de ledande socialisterna med Jaurès i spetsen tidigt avvisade denna propaganda. Bland de sociala grupper som stödde antisemitismen var enligt Byrnes undersökning militären, de fria yrkena, småhandlare, lägre tjänstemän och präster starkt företrädade.

På våren 1886 utgav en förut okänd tjänsteman och journalist, Edouard Drumont, den bok som blev den franska antisemitismens bibel, "La France Juive". Före årets slut hade boken — på två delar om tillsammans nära 1.200 sidor — sålts i 100.000 exemplar; Frankrikes största tidning, Le Petit Journal, publicerade den som följetong; den var med all säkerhet under detta år landets mest lästa bok. Drumont fullföljde denna framgång med en rad böcker i samma ämne, och i hans spår följde en mängd publicister och pamflettister; den antisemitiska litteraturen och journalistiken blev en makt i franskt samhällsliv. Ferdinand Brunetiere, då på höjden av sitt rykte som litteraturkritiker, förklarade Drumonts väsentliga synpunkter riktiga — ännu år 1931 blev Drumont och hans bok lovpriade i ett stort arbete av ingen mindre än Georges Bernanos ("La grande peur des bienpensants").

Vid en bläddring genom "La France Juive" — att läsa den rätt igenom lär numera överstiga mänsklig förmåga — påträffas nära nog alla lögnar, fördomar och fragment till åskådningar som vi lärt känna genom nazismen. Vad en jude gjort är kännetecknande för alla; de som gjort något ont kan presumeras vara judar (marskalk Masséna var antagligen jude, eftersom hans plundring av erövrade områden var onormalt stor). Judarna anklagas för societetens osedlighet, konstens pornografiska tendenser, fattigdomen, kapitalismen och krigen; de bildar en universell sammanslutning, mot vilken de särskilda folken har svårt att reda sig. Men det mest karaktäristiska är tanken, den med

nationell känsla och ett slags sentimental moralism framförda tanken att judarna gjort slut på det goda gamla Frankrike med dess sociala stabilitet, fasta livsföring och religiösa trygghet — protestanterna har hjälpt till, men judarna har varit värst. Och det onda de representerar är på en gång kapitalismen och socialismen. Judarna har förstört det gamla samhället, heter det i första delen (sid. 136) och skapat en social fråga, men nu skall fransmännen bygga upp en ny ordning genom att expropriera judarnas egendom och "fördela den bland alla dem som tagit del i den stora kampen"; längre fram (sid. 524) sägs det att judarna för att förstöra det gamla samhället "ställt sig i spetsen för den demokratiska rörelsen... Karl Marx, Lassalle, de främsta nihilisterna, den kosmopolitiska revolutionens ledare är judar". Å ena sidan talar Drumont alltså om judarna på samma sätt som Marx om kapitalisterna, å andra sidan i samma ordalag som konservativa nationalisterna om marxisterna.

Den sociala bakgrunden till dessa förvirrade resonemang analyseras av Byrnes liksom tidigare av många andra. Byrnes närmar sig, om också nyanserat och intelligent, den gamla teorin om medelklassens svårigheter och rotlöshet under industrialism — en teori som sannolikt innehåller en sanningskärna, men blir för obestämd genom de använda begreppens oklarhet. Uppenbar är tendensen att finna utlösning av ett utbrett missnöje i hat mot en minoritet, som genom traditionella föreställningar inbjuder till förföljelse. Till garnityret hos Drumont hör som vanligt i dylika fall en antintellectualism som appellerar till ett blaserat förakt för dånkandet, men även vinner gehör hos sin äldre broder dumheten. Drumont hör från både denna och andra synpunkter till samma krets av passionerade och förbittrade som Georges Sorel, men den sistnämndes galenskap framförs med vida större kraft, tållang och kunska.

Denna äldre franska antisemitism, med politiska verkningar under boulangismen och Dreyfusaffären, appellerade också till de rotlösa och misslyckade i mera egentlig mening: bedrägliga och avslöjade bankirer, journalister utan anställning, obefordrade officerare, bankrutterade handlande. Man möter här samma blandning av sociala, förfelade, skojare och brottslingar som var den unga nazismens kärntrupp. En av de mest färgrika figurerna var den unge markis de Morès, "den förste nationalsocialisten".

åt vilken Byrnes ägnar ett roligt kapitel. Genom sin rika amerikanska hustru fick Morès en farm i Nord-Dakota och försökte där skapa en kooperativ organisation för försäljning av kött till New York; han misslyckades, enligt egen senare uppfattning "på grund av judiska intriger", och var nära att bli dömd för mord (en glorifierad skildring av hans amerikanska bedrifter finns i La Revue Hebdomadaire 1937). Efter nya fiaskon i Indokina läste han "La France Juive", förstod att han i själva verket var ett offer för judarna och blev ett slags politisk gangster, med nationalism, en vag socialism och antisemitism som ideologiskt bagage; han rasade mot "finansiell feodalism" och krävde 5.000 francs lån från statens sida till varje arbetare, men respekterade "religion, fosterland, familj och privategendom" och vann en tid någon framgång bland både reaktionärer och radikaler. Efter det politiska fiaskot övergick han till planer på utvidgning av Frankrikes afrikanska imperium och krossandet av det judiska England; han stupade i en skärmytsling med tuareger i Algeriet 1896 och begrovs i närvaro av representanter för republikens president, utrikesministern och Paris ärkebiskop. Hos Morès finner man fascismens och nazismens praktfraser och slagnummer utformade. Han hade också under Paristumulten sin lilla milis eller sitt lilla SA och föregriper därmed den stora skjortperioden: ynglingarna var klädda i sombreros och röda cowboyskjortor (minnen från Nord-Dakota) och attackerade mindre mäklaraffärer i den sociala revolutionens namn.

HERBERT TINGSTEN

Jan
10 l. 4 k. 3 ul.
2 m. 2 a.
S: a 2 |
—————→